

HANDLINGSPROGRAM FOR NÆRINGSUTVIKLING I HORDALAND

**RAPPORT FRA
INNOVASJON NORGE
2017**

Oppsummering av leveransene/ resultatene for 2017.

Innovasjon Norge Hordaland jobber godt sammen med Hordaland Fylkeskommune for å bidra til økt verdiskaping i hele fylket. Våre virkemidler brukes til innovative prosjekter, internasjonalisering, nettverksbygging og kompetanseheving. Vi kan vise til gode resultater som fører til økt antall arbeidsplasser og bedre økonomiske resultater. Eksempelvis har vi i 2017 bidratt til ny utvikling i industribedrifter i Odda og Vaksdal, og på Voss har vi gjennom Friskus AS bidratt til utvikling av en ny samarbeidsmodell for frivillighetsarbeid.

Også i 2017 satte lave oljepriser sitt preg på utviklingen av næringslivet i Hordaland. De fleste bedriftene synes likevel å ha kommet over den mest krevende perioden, og har tilpasset seg til den nye virkeligheten, både ved å finne nye markeder og å utvikle nye produkter.

Noen sektorer går meget bra, spesielt marin sektor, men også reiselivet. Samlet sett har det vært stor interesse for IN sine tjenester, både når det gjelder finansiering, kompetanse og nettverk.

Gründersatsingen

Innovasjon Norge har på oppdrag fra Hordaland Fylkeskommune en koordinerende rolle innen entreprenørskap i fylket. Vi opplever at satsingen på dette feltet fortsatt utvikler seg positivt, og vi har et meget godt samarbeid med både gründermiljø, næringshager, offentlige næringsutviklere, banker og investormiljøer.

Innovasjon Norge hadde betydelig lavere ramme til disposisjon for etablerertilskudd i 2017. Den sentrale rammen fra NFD ble redusert, i tillegg til at KMD bestemte at midlene fra fylkeskommunene bare kunne nyttes i distriktkommuner. Dette førte til at det ble gitt 84 etablerertilskudd i 2017, mot 124 i 2016. De samlede beløpene ble redusert fra 28,2 mill. kr i 2016 til 22,3 mill. kr i 2017.

IN lanserte gründerlån som et nytt tilbud til etablerere i 2016. Dette er kortsiktige lån som skal matches med privatkapital, og som setter små krav til sikkerhet. Ordningen har vært en suksess, og i Hordaland bevilget vi 7 slike lån, med et samlet lånebeløp på 10 mill. kr.

Vi har opprettholdt høy aktivitet rettet mot gründere. Vi gjennomførte kurs for gründere 1-2 ganger pr måned, vi arrangerte kontordager og møteplasser i distriktene, vi finansierte Springbrett, vi tok en aktiv rolle i Global Entrepreneurship Week, vi arrangerte Startup Extreme og vi drev rådgiving bl.a. innen forretningsmodellering, IPR, design og internasjonalisering. Arbeidet med mentorordningen ble intensivert, og vi innvilget mentorstøtte til 33 bedrifter, mot 22 i 2016.

Vekstbedrifter

Vi har fortsatt arbeidet med omstillingsutfordringene innen olje/gass sektoren og har så langt hatt kontakt med 22 bedrifter som har fått rådgivning og verktøy i deres omstillingsprosesser. Målsettingen er at 40 bedrifter skal få dette tilbudet. En del av arbeidet er finansiert med omstillingsmidler fra Hordaland fylkeskommune.

Innen havbruk har IN brukt mye ressurser på ulike miljøtiltak, spesielt knyttet til fiskehelse og utnytting av slam fra landbasert produksjon av settefisk og storsmolt.

I reiselivet har satsingen på opplevelsesproduksjon blitt videreført, og byggingen av Voss Gondol, der IN har bidratt med vesentlige lån og tilskudd i 2016, har oppstart i januar 2018.

I landbrukssektoren ble det innvilget 107 mill. kr i lån og tilskudd i 2017, dvs. mer enn noe år tidligere. Det er fortsatt høy investeringsvilje i de fleste produksjoner, men litt færre av de helt store

melkeproduksjonsprosjektene. Overproduksjon innen lyst kjøtt, egg og sauekjøtt bidro til at vi måtte avslå støtte til mange gode tiltak.

Næringsklynger og nettverk

Hordaland er helt i tet når det gjelder antall næringsklynger. Vi hadde i 2017 seks aktive klynger i Hordaland: GCE Subsea, NCE Tourism, NCE Seafood, NCE Media, NCE Maritime CleanTech og DesignArena, og på tampen av året ble klyngen Finance Innovation også etablert. Samarbeidet mellom klyngene ble ytterligere utviklet i 2017.

På bakgrunn av de oppnådde resultatene har det blitt tilført ekstra innovasjonsmidler til mange av bedriftene i klyngene.

Beslutninger

Samlet sett bevilget vi tilskudd og lån til ca. 450 saker i 2017. Mindre beløp, dvs. ca. 95% av alle saker ble besluttet administrativt. Mellomstore saker ble behandlet i regional kredittkomite for Vestlandet, og saker utover dette ble besluttet av kredittdirektør og i noen få tilfeller av hovedstyret. Målt i kroner besluttet hovedstyret 30% av beløpene, kredittdirektør 29% og DK-direktør 41%.

Innovasjon Norge Vestland

Innovasjon Norge i Hordaland og Sogn og Fjordane ble fra 1. november ett og samme kontor, med felles ledelse og med kontorsted i Sogndal og Bergen. Dette fører til nye muligheter når det gjelder kompetanseutvikling, spesialisering og effektivisering av arbeidet. Vi håper at dette kan gi seg utslag i et enda bedre tilbud til næringslivet i de to fylkene.

Finansielle resultater

IN Hordaland bevilget totalt 1033 mill. kr i lån og tilskudd til næringslivet i 2017. Dette er nærmere 300 mill. kr mer enn i 2016. Økningen har særlig skjedd innen lavrisikolån, mens vi har hatt en liten nedgang for risikolån og miljøteknologi.

Vi har bevilget noe mindre distriktsutviklingsmidler enn tidligere. Beløpene til utvikling i eksisterende bedrifter er stort sett som tidligere år, mens det er bevilget færre etablerertilskudd.

Vi har jobbet aktivt og målrettet med mobilisering både i distriktskommuner og sentrale strøk. Det er generelt en utfordring med sentralisering av næringsaktiviteten, og det opplever vi også i vårt fylke.

Nedenfor følger oversikt over bruken av midler til bedriftsrettede tiltak som Innovasjon Norge Hordaland fikk tildelt fra Hordaland fylkeskommune for 2017.

1. Rammer og fordeling, pr virkemiddel

Tabell 1 – Fordeling av HNH-midler pr. virkemiddel (mnok)

	2017	2016	2015
Tildelt ramme	23,6	15,0	28,0
Overføringer og annulleringer	12,7	34,3	36,1
Sum	37,8	49,3	64,1
Etablerertilskudd	5,2	14,9	21,0
Bedriftsutviklingstilskudd og VRI	13,3	8,2	14,7
Investeringstilskudd	10,0	12,0	0,5
Tapsfond nye risikolån/garantier	2,2	4,3	0,1
Sum	30,7	39,4	36,4
Restramme, overført	7,1	9,9	27,7

	Kroner	Antall saker
Etablerertilskudd, markedsavklaring	280 000	3
Etablerertilskudd, kommersialisering	4 900 000	9
Bedriftsutviklingstilskudd	13 250 000	14
Investeringstilskudd	10 050 000	7
Risikolån, lånebeløp	22 540 000	5
VRI-midler	31 842	1
Totalt tilskudd, lån og garantier	51 051 842	39

I henhold til instruks fra NFD står midlene på ikke-rentebærende konto i Norges Bank inntil de blir utbetalt.

Tildelt ramme fra Hordaland fylkeskommune økte med 8,6 mnok i forhold til 2016. Overføringen i 2016 var imidlertid spesielt lav, da IN dette året kunne gjenbruke 15 mill. kr i annullerte midler fra et tidligere stort tilsagn.

Vi hadde i 2016 en del annulleringer som gjorde at forbruket i 2017 ble noe større enn tildelt ramme. De faktiske tildelingene fra IN til næringslivet i Hordaland er imidlertid på et lavere nivå enn tidligere. Det vil de måtte bli fremover dersom tildelingene ikke økes.

Samlet sett innvilget Innovasjon Norge 30,7 mnok i tilskudd og tapsfond i 2017, dvs. en nedgang på 22%. Det ble bevilget tilskudd og risikolån til 39 saker, mot 88 året før. Grunnet regelendringene fra KMD ble det kun bevilget 12 etablerertilskudd, mot 46 året før. Antall bedriftsutviklingstilskudd og investeringsstilskudd til etablerte bedrifter var omtrent det samme som året før, og det samme var antall risikolån. VRI-ordningen er nå avviklet, og vi hadde kun en liten rebevilgning i 2017.

Åtte av sakene ble behandlet i regional kredittkomite og en ble behandlet i Hovedkredittutvalget i Oslo. De andre ble besluttet etter lokal fullmakt.

Kvinneandelen i 2017 var på 23 %. Kriteriene for «kvinneandel» er at minst 30 % av ledelsen eller styret er kvinner eller at daglig leder er kvinne. Det er nok dessverre slik at kvinneandelen gjenspeiler kvinners posisjon i næringslivet generelt. Dette er ikke spesielt for Hordaland.

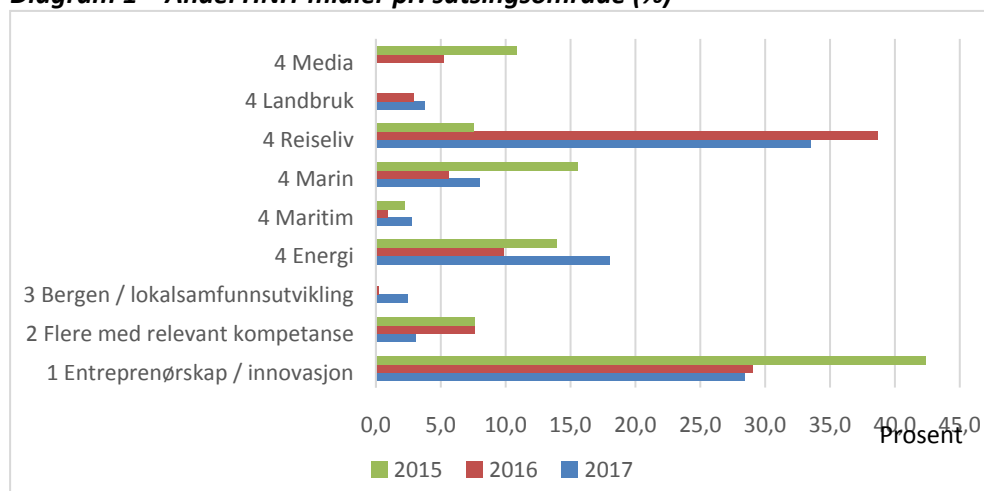
17 søknader fikk et formelt avslag eller ble trukket / returnert. Det ble dessuten avslått mange søknader vedrørende markedsavklaring, av Grundersenteret i Førde. I tillegg til dette kom det inn svært mange forespørsler om støtte på mail og telefon og på «Fra ide til marked»-kursene som vi ikke kunne imøtekomme.

For å fange opp gode prosjekt har det vært gjennomført mye oppsøkende arbeid, som kundemøter, kontordager, kundeseminar, møter med banker og med veiledningstjenesten rundt i fylket. I tillegg har vi arrangert grunderkursene «Fra ide til marked» flere ganger i ulike distriktskommuner, m.a. i Voss, Kvam, Kvinnherad og Odda.

I tillegg til rammen ovenfor fikk Innovasjon Norge tildelt 0,9 mnok fra Hordaland Fylkeskommune til entreprenørskapssatsing, og 2,365 mnok til omstilling innenfor petroleumsnæringen.

2. Fordeling av midlene på satsingsområdene i HNH

Diagram 1 – Andel HNH-midler pr. satsingsområde (%)

Tilsagnene er først inndelt etter prioriterte bransjer. Tilsagn som ikke gjelder de disse bransjene under kategori 4 er deretter fordelt på de tre øvrige kategoriene. Hvert tilsagn er kun plassert i én kategori.

Satsingsområde 1, *Entreprenørskap og innovasjon*. I denne kategorien har vi plassert 17 prosjekt som ikke ligger innenfor de prioriterte sektorene eller satsingsområde 2 eller 3. Dette er tilskudd til både etablerte industribedrifter og nyetableringer. De aller fleste av våre bevilgninger kunne vært passet inn i denne kategorien ettersom de ulike satsingsområdene er overlappende.

Satsingsområde 2, *Flere med relevant kompetanse*. Her ga vi støtte til ett prosjekt som gjelder Springbrett for nyetablerte bedrifter.

Satsingsområde 3: Til *En velfungerende bergensregion og attraktive regionale senter*, er det på grunn av nye føringer fra KMD ikke bevilget penger i 2017. Det har likevel vært lagt ned en betydelig ressursinnsats i lokalsamfunnsutvikling gjennom LivOGLyst.

72% av midlene ble brukt på 20 ulike prosjekter innen de seks prioriterte bransjene. Dette er en høyere andel enn tidligere år, og kan forklares ved at det er gitt betydelig færre etablerertilskudd. Etablerertilskuddene treffer vanligvis ikke særlig godt innenfor de vedtatte satsingsområdene.

Reiseliv er det satsingsområdet som har fått desidert mest midler. Her har vi bevilget penger til flere mellomstore prosjekter, samt til ett større investeringsprosjekt. For de andre satsingsområdene er det forholdsvis små endringer fra tidligere år.

Tabell 2 – Sum HNH-midler pr. satsingsområde (mill. kroner*)

	2017	2016	2015
1 Entreprenørskap / innovasjon	8,73	11,43	15,42
2 Flere med relevant kompetanse	0,95	2,99	2,77
3 Bergen / lokalsamfunnsutvikling	0,76	0,09	0
4 Energi	5,53	3,88	5,07
4 Maritim	0,85	0,35	0,8
4 Marin	2,46	2,22	5,65
4 Reiseliv	10,30	15,22	2,75
4 Landbruk	1,15	1,15	0
4 Media	0,00	2,05	3,93

30,73

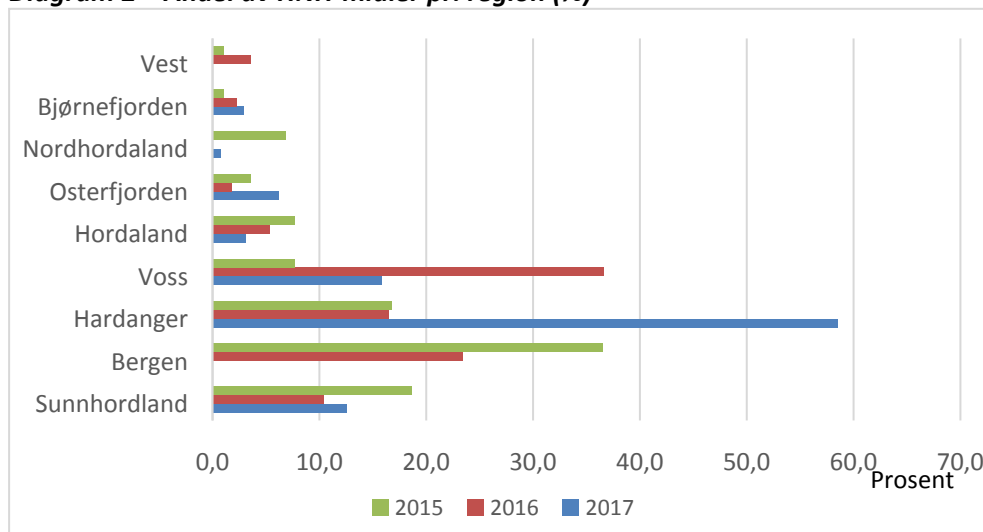
39,39

36,38

*Tabellen viser tilskudd pluss avsetninger til tapsfond.

3. Fordeling av midlene på regionene i Hordaland

Diagram 2 – Andel av HNH-midler pr. region (%)

Den store endringen i forhold til tidligere år er at det bare var bedrifter i distriktskommunene som kunne få støtte i 2017. Det førte til at Bergen og Region Vest falt helt ut, og at det bare ble gitt marginalt med midler til Nordhordaland.

Bedrifter i Hardanger fikk 18 mill. kr i støtte, dvs. nesten 60% av midlene i 2017. Midlene gikk i hovedsak til etablerte bedrifter innen reiseliv og industri. Det ble kun innvilget ett etablerertilskudd i denne regionen. Odda og Jondal var de kommunene som fikk mest støtte.

9 bedrifter i Region Voss fikk støtte i 2017, 5 av disse var nyetablerte. De viktigste bransjene var reiseliv, landbruk og helse.

Sunnhordland fikk støtte omtrent på samme nivå som i 2016. Prosjektene var fordelt på ulike bransjer, og det ble gitt både etablerertilskudd, bedriftsutviklingstilskudd og lån.

Bjørnefjorden og Osterfjorden fikk tilsammen støtte til tre prosjekter, både innen bedriftsutvikling og nyetablering.

Antall tildelinger pr region: Sunnhordland: 6, Hardanger: 18, Voss: 10, Osterfjorden: 1, Nordhordland: 1, Bjørnefjorden: 2, Hordaland: 1.

Tabell 3 – Sum HNH-midler pr. region (mill. kroner*)

	2017	2016	2015
Sunnhordland	3,9	4,1	6,8
Bergen	0,0	9,2	13,3
Hardanger	18,0	6,5	6,1
Voss	4,9	14,4	2,8
Hordaland	1,0	2,1	2,8
Osterfjorden	1,9	0,7	1,3
Nordhordaland	0,3	0	2,5
Bjørnefjorden	0,9	0,9	0,4
Vest	0,0	1,4	0,4
Sum	30,7	39,3	36,4

*Tabellen viser tilskudd pluss avsetninger til tapsfond.

Vedr. kommunikasjon

Når det gjelder profilering har vi som praksis å inkludere Hordaland fylkeskommune i våre presentasjoner med navn og logo. Vi har også som praksis å opptre sammen og samordnet i ulike, eksterne sammenhenger.

Imidlertid forvalter Innovasjon Norge midler fra 5 ulike departementer og 19 ulike fylkeskommuner. Våre tildelingsbrev er standardisert og gir dessverre ikke rom for fylkesvise tilpasninger. Følgelig står det ikke i våre tildelingsbrev hvem som har bevilget midlene. Vi ber om forståelse for dette.

Vi fremhever Hordaland Fylkeskommune der vi kan og der det er naturlig. Vi opplever den løpende kommunikasjonen og samarbeidet mellom Hordaland fylkeskommune og Innovasjon Norge Hordaland som meget god på alle nivå.